Національна академія наук України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України
Інститут історії України НАН України
Інститут всесвітньої історії НАН України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Інститут міжкультурних студій Факультету міжнародних і політичних студій
Ягеллонського університету в Кракові (Польща)
Сучавський університет «Штефан чел Маре» (Румунія)
Інститут педагогіки Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Польща)
Громадська спілка «Українська асоціація освіти дорослих»
Національний центр «Мала академія наук України»
Інститут обдарованої дитини НАПН України

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції

«Культура, наука, освіта: смисложиттєві цінності в сучасних умовах»

25–31 березня 2026 року

в межах XVII Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2026»

Київ
2026

DOI https://doi.org/10.63437/978-617-7734-51-1-2026-1736
УДК 17.022.1:316.7:316.48:37.013
К90

К90 **Культура**, наука, освіта: смисложиттєві цінності в сучасних умовах : матеріали VII Міжнародної міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 25–31 березня 2026 року). / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2026. – 1 736 с.

ISBN 978-617-7734-51-1

До збірника увійшли статті й тези учасників VII Міжнародної міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції «Культура, наука, освіта: смисложиттєві цінності в сучасних умовах», що відбулася в межах XVII Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2026», у яких автори висвітлюють питання: цінності миру vs цінностей війни; аспекти розвитку українського соціуму як суб'єкта міжнародної спільноти; чинники розвитку суспільства та завдання його розвитку; актуалізацію філософських, соціальних і освітніх проблем у час невизначеності; національні й міжнародні освітні тренди розвитку особистості.

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників закладів освіти, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено авторські мову й граматику). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 930.2+316.3/323.1+37.01/.02/.06

ISBN 978-617-7734-51-1 © Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2026

4. Iliichuk L., Tsiuniak O., Vorobets O. Ensuring the Quality and Accessibility of Education in Times of War: Guidelines and Initiatives of the International Community. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 2024. DOI: https://doi.org/10.15330/jpnu.11.1.39-49.
5. Avsheniuk N. The International Dimension of Peace Education in the Perspective of Knowledge Diplomacy Development. *UNESCO Chair Journal Lifelong Professional Education in the XXI Century*, 2022. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1(5).2022.103-112](https://doi.org/10.35387/ucj.1%285%29.2022.103-112).
6. Kurs.if.ua Вистава із заплющеними очима :франківський театр ляльок готує інклюзивну постановку https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://kurs.if.ua/vystava-iz-zaplyushhenymy-ochyma-frankivskyj-teatr-lyalok-gotuye-inklyuzyvnu-postanovku/&ved=2ahUKEwiQufHDr7mSAxXCJBAIHfVNAEAQFnoECBgQAQ&usg=AOvVaw01bGDSQBthVLZDWHC4K9nT

Коннов О. Ф.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри етики, естетики та філософії культури,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
o.f.konnov@udu.edu.ua

ПРОБЛЕМАТИКА КАТЕГОРІЇ ЦІННОСТІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Анотація. У тезах пропонується методологічний підхід, згідно якому доцільно співвідносити різні напрямки аксіологічного аналізу з відповідними рівнями існування. Кожен від цінностей корелює с тим, чи іншим рівнем сущого. Тоді конкуруючі підходи до проблематики цінностей постають не як альтернативні, а як взаємодоповнюючі. Підкреслюється необхідність утвердження об'єктивних, абсолютних цінностей, які можуть бути надійним орієнтиром в умовах соціокультурної турбулентності.

Ключові слова: цінність, стартап, соціокультурна турбулентність, рівні сущого.

Abstract. The theses propose a methodological approach, according to which it is advisable to correlate different directions of axiological analysis with the corresponding levels of existence. Each of the values correlates with one or another level of being. Then competing approaches to the problem of values appear not as alternative, but as complementary. The need to establish objective, absolute values, which can be a reliable guide in conditions of socio-cultural turbulence, is emphasized.

Keywords: value, startup, socio-cultural turbulence, levels of being.

Соціокультурна турбулентність є однією з сутнісних ознак сучасного етапу розвитку планетарної цивілізації. Дослідник О. Кубальський виділяє ключові характеристики епохи турбулентності: нестійкість, нестабільність,

невизначеність, непередбачуваність та регулярні або хаотичні переходи від безладу до порядку і назад. Виклики глобалізованого світу зумовлюють суттєві зміни соціокультурних орієнтацій. Фіксуються втрата аксіологічних орієнтирів, нівеляція довіри до наукового знання, насичення ментального простору містичними уявленнями, забобонами нової інформаційної доби. Щонайменше у віртуальному вимірі глобалізація створила майже безмежний соціальний простір за допомогою інноваційних технологій. Але диджиталізація, комп'ютеризація не завжди відповідають очікуванням. З'являються проблеми маніпулювання масами, кліковість мислення, відбувається переоцінка цінностей в бік віртуального існування взагалі тощо [3].

У аналітичній доповіді «Соціокультурні трансформації в Україні під впливом війни» (2025) зазначається, що масове застосування зброї, зовнішня загроза можуть призводити до руйнації певних соціальних інституцій та норм, водночас стимулюючи формування нових цінностей, гуртування громадян навколо спільних цілей та цінностей, підвищуючи національну єдність та ідентичність. Дослідники вказують на наявність загрози національним цінностям України, визначають специфіку засвоєння громадянами України «європейських» цінностей [4].

Перед нашими очима пандемія, війни в усьому світи, багато смертей, протистояння планетарних центрів сили, економічні струси, політичні аномалії, антагонізм ідеологій/«адженд». Мимоволі пригадується: «Бо повстане народ на народ, і царство на царство, будуть землетруси місцями, буде голод. Це початок терпінь породільних» (Від Марка, 13:8) [2].

Ми живимо у час, подібний добі Відродження, яке було переходом від теоцентричної культури Середньовіччя до антропоцентричної культури Нового часу. За нашою участю відбувається перехід до культури нового типу, центром якої не є людина. Причому внаслідок глобалізації є підстави констатувати наявність зазначеної тенденції вже не лише на регіональному, а на планетарному рівні. Що буде головною, засадничою цінністю, центром нової культури? Утвердженню якого типу цінностей належить сприяти?

Однією з метафор подій, які спостерігаємо, може бути феномен стартапу. У наш час соціокультурні явища, процеси, ініціативи нагадують стартап, тобто те, що швидко стартує та функціонує в умовах невизначеності, стресу, великої ймовірності провалу, що (провал) і трапляється у переважній більшості випадків. Щоб встояти, стартап має спиратися на адекватні, релевантні, вірні, істинні цінності.

Результатом досліджень аксіологічної проблематики на сьогодні стало багатоманіття визначень категорії цінності і тлумачень природи та функцій цінностей. Відсутність єдиного, сталого розуміння обумовлює необхідність постійної експлікація категорії «цінність».

Різні підходи до проблеми цінностей (об'єктивізм, суб'єктивізм, інтерсуб'єктивні теорії, натуралізм, соціологізм, трансценденталізм – перелік можна продовжувати) дискутують такі питання. Що є джерелом цінностей – природа, людина, соціум, Абсолют; чи присутні цінності в об'єктах, існуючи самостійно від людини; чи можуть цінності бути матеріальними; за якими критеріями належить розрізнювати істинні і хибні цінності; чи можна говорити про ієрархію цінностей; якими є шляхи подолання конфліктів цінностей у сучасному світі тощо. Напрямки аксіологічного аналізу постають як конкуруючі, є підстави розглядати їхні переваги та недоліки, відкривається широкий простір для суперечок.

Хотілося б запропонувати такий методологічний підхід щодо вживання терміна «цінність» та тлумачення різних теорій цінностей. Інтенсивність дискусій зменшується (а можливо, що і певні проблеми вирішуються), якщо розглядати різні аксіологічні інтерпретації не як несумісні, а як релевантні різним вимірам сущого. Тоді зазначені парадигми скоріше доповнюють одна одну.

Термін «буття» часто використовується для позначення того, що існує у той чи інший спосіб. Розрізнюють буття і становлення, належне і дійсне, констатується наявність різних модусів існування, що дозволяє говорити про шари сущого. У спеціальній літературі фігурують такі рівні реальності: матеріальний, біологічний, психічний, буття людини, соціальний, віртуальний, ідеальний, духовний, трансцендентний. Так, Н. Гартман у своїх працях описує онтологічні страти: річ (чуттєве), життя, душа, духовний світ. Зазначену ідею філософ розгортає зокрема і у своїй «Естетиці» [5]. Проєкт метафізики Х. Вольфа дозволяє виокремити такі шари існування: душа, світ, Бог [1].

Тепер, твердження, наприклад, аксіологічного суб'єктивізму можуть бути цілком справедливими для відповідного виміру сущого. Суб'єктивізм вказує на той безперечний факт, що кожна людина існує в одному єдиному екземплярі, абсолютно однакових людей немає, звідси походять варіативність у сприйнятті одного і того ж об'єкта, індивідуальні особливості суджень про істину, моральних оцінок, естетичних смаків. Ми сприймаємо і тлумачимо світ суб'єктивно. Проблема має місце у тому випадку, коли усі цінності як такі проголошуються суто суб'єктивними за природою.

Дійсно, існують суб'єктивні цінності. Спільноти і культури у різні часи демонструють відмінності у розумінні того, чим є цінність, що дає підстави говорити про мінливість цінностей. Проблема виникає тоді, коли категорично стверджується, що, скажімо, «цінності мінливі, як хмари» у сенсі «всі цінності». Цінності, які належать певному рівню сущого є мінливими, але не справедливо поширювати таку властивість на усі цінності, як такі.

Також існують цінності, джерелом яких виступає людина-суб'єкт, що примислює їх об'єктові. Проблему продукує твердження, що поза суб'єктом-

людиною жодних цінностей немає і бути не може, що від людини походять усі цінності взагалі. Безперечно існують суб'єктивно забарвлені цінності. І в суб'єктивному вимірі реальності так і є. Але існують і інші шари існуючого, на рівні яких джерелом цінності вже не є людина.

Можливо, доречна така аналогія з фізикою. Механіка Ньютона, яка коректно описує макросвіт, вже не може бути застосованою для мікросвіту. Тоді, наприклад, релятивізм є природнім для суб'єктивного прошарку реальності. Але він не працює, коли ми виходимо за межі суто суб'єктивного виміру. Висловлюючись більш піднесено, не варто замикати себе у печері суб'єктивного існування. Якщо хтось (популярна блогерка; видатний філософ; група видатних філософів; більшість суспільства, якому належимо; 99% усього людства тощо) вважає, що об'єктивних цінностей не існує, то зазначена обставина не є достатньою підставою вважати, що об'єктивних цінностей дійсно не існує.

Отже, кожен з аксіологічних підходів висловлює доречні судження щодо того виміру реальності, з яким він корелює, але не можна екстраполювати локально справедливі судження на усі рівні існуючого. Людина потребує на об'єктивні, безперечні, абсолютні цінності, що особливо унаочнюється у ситуації турбулентності. Вони дають можливість не втратити себе в умовах соціокультурних колапсів. Метою подальших дослідницьких розвідок стане посилення аргументації на користь прийняття таких цінностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баумейстер А. Онтологія як філософська дисципліна: український контекст. Філософська думка. 2013. № 5. С. 26–40. URL: https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/download/239/241/469\ (дата звернення: 16.03.2026).
2. Біблія. Переклад Івана Огієнка. URL: https://www.bible.com/uk/bible/186/MRK.13.8.UBIO (дата звернення: 16.03.2025).
3. Кубальський Олег. Сутність та основні виклики соціально-турбулентного простору сучасної цивілізації. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed.V. Voronkova. Zaporozhzhia: Publishing house "Helvetica", 2022. 12 (89). P. 47–52. doi: https://doi.org/10.26661/hst-2022-12-89-05 URL: https://humstudies.com.ua/article/view/266463 (дата звернення: 16.03.2026).
4. Соціокультурні трансформації в Україні під впливом російсько-української війни: аналітична доповідь. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025. 60 с. URL: https://ipiend.gov.ua/publication/sotsiokulturni-transformatsii-v-ukraini-pid-vplyvom-vijny-analitychna-dopovid/ (дата звернення: 16.03.2026).
5. Hartmann N. Aesthetics. De Gruyter, 2014. 557 p.